

**“OZODLIKDAN MAHRUM QILISH TARIQASIDAGI
JAZOLAR IJROSINI TASHKIL ETISH”**

Baltabayev Mansurbek Kamiljan o'g'li

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

Yuridik fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ozodlikdan mahrum qilish tariqasidagi jazolarning ijrosini tashkil etish O'zbekiston Respublikasi Jinoyat ijroiya kodeksi normalari asosida yoritib berilgan.

Аннотация: В данной статье поясняется организация исполнения наказаний в виде лишения свободы на основе норм Уголовного кодекса Республики Узбекистан.

Abstract: In this article, the organization of the execution of punishments in the form of deprivation of liberty is explained based on the norms of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan.

Abstract: In this article, the organization of the execution of punishments in the form of deprivation of liberty is explained based on the norms of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan.

Kalit so'zlar: Ozodlikdan mahrum qilish, jazolarni ijro etish, kolloniya, mahkum, umrbod ozodlikdan mahrum qilish

Ключевые слова: Лишение свободы, исполнение наказаний, колония, осужденный, пожизненное заключение.

Abstract: In this article, the organization of the execution of punishments in the form of deprivation of liberty is explained based on the norms of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi 44-moddasiga asosan eng og'ir jazo turi bu ozodlikdan mahrum qilish jazosi hisoblanadi. Mazkur jazo turi eng og'ir jazo turi hisoblanganligi uchun uning ijro etilishi ham o'ziga hos ahamiyat kasb etadi. Ushbu nuqtai nazardan biz ushbu turdagi ya'ni ozodlikdan mahrum qilish tariqasidagi jazolarni ijrosini tashkillashtirish haqida batafsil ma'lumot berib o'tishni maqul deb topdik.

Ozodlikdan mahrum qilish jazosi sud tomonidan ijtimoiy xavfli harakati yoki harakatsizligi uchun aybli deb topilgan shaxsga, olti oydan yigirma yilgacha tayinlanishi mumkin. Ozodlikdan mahrum qilish faqat qonunda nazarda tutilgan hollarda asosiy jazo tariqasida tayinlanishi mumkin.

Yuridik adabiyotlarda, ozodlikdan mahrum etish joylarida jazo ijrosini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari sifatida quyidagilarni ko'rsatib o'tish lozim deb

e'tirof etiladi:

- ijtimoiy-tarbiyaviy dominantalik vazifasini o'taydi;

- jinoyatchining yangi jinoyat sodir etishining maxsus ogohlantiruvchi, oldini oluvchi xususiyat hisoblanadi;

- ozodlikdan mahrum etish joylarida jazo o'zining qoralash xususiyati orqali uzluksiz xusuiyatda mujassamlashtiradi;

- jazoning ogohlantirish mahkumning ruhiy mexanizmini chuqur o'rganishni taqozo etadi;

- ozodlikdan mahrum etish joylarida jazoning ta'sir kuchi shaxsga ma'lum muddatga ijobiy ta'sir ko'rsatadi;

- jazo o'zining huquqiy tabiatiga ko'ra, mahkumlarning sodir etgan jinoyat turiga qarab og'ir yoki o'ta og'ir sifatida qoraladi.

Jinoyat ijroiya kodeksining 54-moddasida ozodlikdan mahrum etishga hukm qilingan shaxslar tergov hibsxonasining ma'muriyati hukm qonuniy kuchga kirganligi to'g'risida sud xabarnomasini olgan kundan boshlab o'n kunlik muddat ichida jazoni o'tash uchun jo'natadi. Mahkumlarni jazoni ijro etish muassasasiga jo'natish tartibi O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tomonidan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksining 50-moddasiga muvofiq, ozodlikdan mahrum qilish mahkumni jamiyatdan ajratib jazoni ijro etish koloniyasi yoki turmaga joylashtirishdan iborat. Shuningdek, Jinoyat kodeksining 85-moddasiga muvofiq, hukm chiqarish paytida o'n sakkiz yoshga to'lmagan shaxslarga nisbatan ozodlikdan mahrum qilish jazosini umumiy yoki kuchaytirilgan tartibli koloniyalarida o'tash tayinlanadi.

Yuqorida aytib o'tilganidek, Jinoyat ijroiya kodeksiga muvofiq jazoni o'tash uchun mahkumni jo'natish hukm qonuniy kuchga kirganligi to'g'risida sud xabarnomasi olingan kundan boshlab yoki O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksining 528-moddasiga muvofiq, hukm apellatsiya yoki kassatsiya tartibida murojaat qilish muddati o'tgandan boshlab qonuniy kuchga kiradi, deb belgilab qo'yilgan. Mahkumni jazoni ijro etish muassasiga yuborilishini ta'minlash muammolari hukm chiqargan sud tomonidan amalga oshirilishi lozim. O'n kunlik muddatning belgilanishi mahkumni vaqtida ijro muassasasiga jo'natish muammosini hal qiladi. Bu muddatning belgilanishida asosiy omil – mahkum jo'natilayotgan ijro etish muassasida mahkum bilan bog'liq muammolarni, ya'ni qanday transport vositasida yetkazilishi, qaysi muassasaga yetkazilishi hal etilishi bilan chambarchas bog'liq bo'lib hisoblanadi.

Mahkumlar jazoni O'zbekiston Respublikasining hududida o'tashadi, ayrim xildagi jazolarni o'tash hududiylik asosida mahkumning yashash joyidagi hududiy

jazoni ijro etish muassasasida ham o'talishi mumkin. Mahkumni o'z hududidan uzoq bo'lmagan muassasada jazoni o'tashi ko'plab muammolarni ijobiy hal qilinishiga imkon yaratadi: bu mahkumning oila a'zolari bilan uchrashuv o'tkazishida moddiy harajatlarning tejalishiga, banderol va posilkalar yuborilishida kamharjlik bo'lib hisoblanadi. Shuningdek, muassasaning tibbiyot xodimlari Insonparvarlik tamoyiliga muvofiq, mahkumning sog'lig'i haqida g'amxo'rlik qiladilar. Respublikamizning ayrim viloyatlarida manzil koloniyalarning, tarbiya muassasalarining mavjud emasligi ba'zi bir muammolarni keltirib chiqarayotganligi sir emas. Mahkum sog'lig'i yomonlashgan hollarda jazoni o'tayotgan muassasada unga tibbiy xizmat ko'rsatish iloji bo'lmagan hollarda muassasa tibbiyot xodimlarining bergan xulosasiga muvofiq, mahkum boshqa viloyatdagi jazoni o'tash muassasiga ko'chirilishi mumkin.

Ozodlikdan mahrum qilish jazosini ijro etish jarayonida muassasa ma'muriyati qonun normalarining bajarilishini ta'minlaydi. Bu borada mahkumlarni axloqan tuzatish va qayta tarbiyalash uchun mehnat jamoalaridan, murabbiy va ish o'rgatuvchi muxandislik faoliyatlaridan ham foydalanishlari mumkin. Muassasa ma'muriyati xodimlari ish xizmati xodimlari hisoblanadi. Mahkum hukm qonuniy kuchga kirganidan so'ng, jazoni o'tash uchun jo'natilguniga qadar yaqin qarindoshlari yoki oila a'zolari bilan qisqa muddatli diydor ko'rishishiga ruxsat beriladi. Mahkumning qayerga jo'natilayotganligi uning oila a'zolariga xabar qilinadi. Xabar berish mahkum tegishli joyga jo'natilganidan so'ng, uch kunlik muddat ichida amalga oshiriladi. Xabarda muassasa manzili va qachon jo'natilganligi ma'lum qilinishi shart.

Mahkumni jazoni o'tash joylariga jo'natish Ichki ishlar vazirligining maxsus yo'riqnomalariga binoan amalga oshiriladi. Jumladan, konvoy belgilanadi, bu konvoy mahkumni, uning shaxsiy hujjatlarini qabul qilib oladi, belgilangan koloniyalarga olib borib to'shiradi. Mahkumlarni ijro etish koloniyalariga jo'natish, asosan, temir yo'l yoki avtotransportda amalga oshiriladi. E'tiborli jihati shundaki, mahkumlarni jazoni ijro etish koloniyalariga jo'natish ularning sodir etgan jinoyat turi, og'irlilik darajasi, jinsi hisobga olingan holda alohida-alohida jo'natiladi. Zarur hollarda kasal mahkumlar maxsus tibbiyot xodimi nazoratida bo'lishlari lozim. Mahkumlarni zarur hollarda xavfsizligi ta'minlanadi va qochib ketishi mumkinligining oldini olinadi.

Jinoyat-ijroiya kodeksining 55-moddasiga muvofiq, tergov hibsxonasining ma'muriyati mahkum jazoni o'tash uchun jo'nab ketganligi to'g'risida uning oilasiga uch kunlik muddat ichida xabar yuborishi shart.

Jinoyat-ijroiya kodeksining 57-moddasida: "Ozodlikdan mahrum etishga hukm qilingan shaxs butun jazo muddatini, odatda, bitta muassasada o'taydi. Mahkumni bir koloniyadan ayni shu turdagi boshqa koloniyaga jazoni o'tashni davom ettirish uchun o'tkazishga uning havfsizligini ta'minlash maqsadida uning roziligini olgan holda, shuningdek mahkumning mazkur muassasada qolishiga to'sqinlik qiluvchi boshqa hollarda yo'l qo'yiladi. Mahkum kasal bo'lib qolgan taqdirda uni koloniyadan yoki

turmadan ixtisoslashgan davolash muassasasiga o'tkazishga tibbiy xulosa asosida yo'l qo'yiladi. Ozodlikdan mahrum etishga hukm qilingan shaxslarni jazoni ijro etuvchi bir muassasadan boshqasiga o'tkazish tartibi O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tomonidan belgilanadi" deb yozib qo'yilgan.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya kodeksining 60-moddasiga muvofiq, ozodlikdan mahrum etishga hukm qilingan shaxslarni jazoni ijro etuvchi bir muassasadan boshqasiga ko'chirish ushbu kodeksning 58-moddasi talablariga rioya etgan holda amalga oshiriladi.

Mahkumlar yengillashtirilgan sharoitga o'tkazishga, o'zining xulqatvori bilan o'rnak bo'ladigan shaxslar jazoning kamida olti oyi o'talganidan keyin yo'l qo'yilishi mumkin. Yengillashtirilgan sharoitga o'tkazilgan mahkum ichki tartib-qoidani ashadiy buzuvchi deb topilganida uni umumiy yoki og'irlashtirilgan sharoitga o'tkazishlari mumkin, lekin bunday o'zgarishga ham yana olti oydan keyin yo'l qo'yiladi. Tarbiya koloniyalarida ham mahkumlarni yengillashtirilgan imtiyozli va oddiy sharoitlari mavjud. Bundan tashqari, mahkumlarning intizomsizligi, ichki tartib-qoidani domiy buzuvchilarga nisbatan qo'llaniladigan hibsonalar ham mavjud. Bu xildagi hibsonalarga kiritib qo'yilgan mahkumlarning sharoiti albatta og'irlashtiriladi. Yengillashtirilgan sharoitga o'tkazish mahkumning ijobiy xulqi, mehnatga halol munosabati, intizomiy jazo chorasining bo'lmasligi va jazoning kamida to'rttdan bir qismi o'taganidan so'ng qo'llaniladi.[O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirining 2012-yil 29-dekabrdagi 174-son buyrug'i bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi ozodlikdan mahrum qilish turidagi jazoni ijro etish muassasalarining ichki tartib qoidalari (O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2013-yil 29-iyulda ro'yxatdan o'tkazildi, ro'yxat raqami 2495).]

Xulosa o'rnida shularni aytishimiz mumkinki, Ozodlikdan mahrum qilish tariqasidagi jazolar O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tomonidan ijro etiladi. Bu jazolarni ijrosi Ichki ishlar vazirligiga qarashli koloniyalarda ijro etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat ijroiya kodeksi. 25.04.1997. <https://lex.uz/uz/docs/-163629?ONDATE=07.08.2024>
2. Jinoyat-ijroiya huquqi. Darslik. Masul muharrir: yu.f.d., prof. B.J.Axrarov. – T.: Adolat nashriyoti, 2016. – -- b.
3. Jinoyat ijroiya huquqi. Darslik\\ Mualliflar jamoasi: - T. IIV akademiyasi. 2016
4. www.iiv.uz
5. www.Lex.uz
6. <https://library-tsul.uz/>